

سازمان همکاری منطقه‌ای آسیای جنوبی (سارک) و نقش آن در توسعه همکاریهای منطقه‌ای

دکتر مصطفی تقی زاده انصاری*

چکیده

سازمان همکاری منطقه‌ای جنوب آسیا (سارک) بزرگترین سازمان منطقه‌ای با جمعیتی نزدیک به یک میلیارد و پانصد میلیون نفر می‌باشد که با هدف ایجاد همکاریهای اقتصادی میان کشورهای عضو به وجود آمده و ایران نیز در سال ۲۰۰۷ به عنوان عضو ناظر به عضویت آن پذیرفته شده است.

واژه‌های کلیدی: سازمان، سارک، منطقه‌ای، اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، روابط، آسیای جنوبی

---

^۱. South Asian Association for Regional Cooperation, L, Association pour la Cooperation Rgionale de l, Asie du Sud

* استادیار دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی

سارک یک سازمان منطقه‌ای است که بعد از پذیرش اساسنامه آن در اجلاس سران کشورهای بنگلادش، بوتان، هند، مالدیو، نپال، پاکستان و سریلانکا رسماً در ۸ دسامبر ۱۹۸۵ با هدف تسریع توسعه اجتماعی و اقتصادی در کشورهای عضو تاسیس گردید. امروزه این سازمان با تحت پوشش داشتن بیش از یک میلیارد و پانصد میلیون نفر جمعیت بزرگترین سازمان اقتصادی و اجتماعی منطقه‌ای به شمار می‌رود. اگر چه این سازمان یک سازمان اقتصادی است ولی ایجاد و توسعه همکاریهای اقتصادی میان کشورهای عضو کم‌بزرگی به توسعه اقتصادی و امنیت منطقه‌ای و در نتیجه بین‌المللی است زیرا یکی از دلایل گسترش اختلاف میان کشورهای افزایش فاصله اقتصادی و فقر میان آن‌ها می‌باشد. لذا هر چه در این خصوص فاصله میان کشورهای کاهش یابد این امر به افزایش امنیت بین‌المللی کمک خواهد کرد. با توجه به اینکه ایران نیز به عضویت ناظر سازمان سارک در آمده، آشنائی با آن ضروری به نظر می‌رسد. سؤالی که مطرح می‌شود این است که این سازمان تا چه حد توانسته نقش موثری در همکاری‌های منطقه‌ای و همگرایی کشورهای ایفا نماید. برای پاسخ به این سؤال ابتدا به بررسی چگونگی شکل‌گیری، اهداف و اصول سازمان و نیز ساختار تشکیلاتی و نحوه اتخاذ تصمیم در آن می‌پردازیم. سپس فعالیت‌های سازمان و روابط آن با سایر سازمان‌های بین‌المللی را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

فصل ۱ - کلیات

در این فصل به تاریخچه، بررسی اهداف و اصول سازمان و نیز تشکیلات آن خواهیم پرداخت.

الف - تاریخچه، اهداف و اصول و اعضای سازمان

۱- تاریخچه شکل گیری سازمان

برای نخستین بار در ۱۹۷۰ رئیس جمهور بنگلادش ضیاء رحمان به ارائه پیشنهادی در خصوص ایجاد یک اتحادیه تجاری از کشورهای جنوب آسیا پرداخت. این پیشنهاد در اجلاسی که در ۱۹۸۱ در کلمبو پایتخت سریلانکا بر پا شد مورد پذیرش شرکت کنندگان هند و پاکستان و سریلانکا قرار گرفت. بدنبال آن در اجلاس سران ماه اوت ۱۹۸۳ در دهلی نو، کشورهای مذکور به همراه نپال، مالدیو و بوتان "بیانیه همکاری منطقه ای آسیای جنوبی، را تصویب نمودند. در این بیانیه پنج حوزه همکاری پیش بینی شده بود. این حوزه‌ها عبارت بودند از:

- همکاری در زمینه کشاورزی و توسعه روستایی،
- همکاری در زمینه ارتباطات، علوم، تکنولوژی و هواشناسی،
- همکاری در زمینه بهداشت و فعالیتهای مردمی،
- همکاری در زمینه حمل و نقل،
- همکاری در زمینه توسعه منابع انسانی.^۲

سازمان سارک به طور رسمی در ۱۹۸۵ به عنوان انجمنی از کشورهای مایل به "ارتقای وضعیت رفاهی مردمان آسیای جنوبی و بهبود استاندارد زندگی آنها، افزایش رشد اقتصادی، توسعه اجتماعی و فرهنگی، تقویت روابط میان کشورهای این منطقه و سرانجام ارتقای همکاری و کمک اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و علمی" به وجود آمد.^۳

۲- اهداف سازمان

به موجب ماده ۱ اساسنامه سارک^۴، سازمان دارای اهداف متعددی به شرح ذیل می باشد:

- ارتقای وضعیت رفاهی مردمان آسیای جنوبی و بهبود کیفیت زندگی آنها،
- افزایش رشد اقتصادی، توسعه اجتماعی و فرهنگی در منطقه،
- ایجاد فرصت زندگی محترمانه برای همه و امکان برخورداری کامل از آنها
- تقویت روابط جمعی میان کشورهای جنوب آسیا،
- کمک به ایجاد اطمینان متقابل، تفاهم و درک مشکلات،
- ارتقای همکاری فعال و کمک متقابل اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، تکنیکی و حوزه‌های علمی،
- تقویت همکاری با کشورهای توسعه یافته،
- تقویت همکاری میان اعضای در موضوع‌های مرتبط با منافع مشترک در اجلاس‌های بین‌المللی، و
- همکاری با سازمان‌های بین‌المللی و منطقه‌ای که دارای اهداف مشابه می باشند.

۳- اصول سازمان

به موجب ماده ۲ اساسنامه ی اصول حاکم بر روابط سازمان عبارتند از:

احترام به تساوی حاکمیت، تمامیت ارضی، استقلال سیاسی، عدم دخالت در امور داخلی دولتهای دیگر و منافع متقابل. یکی دیگر از اصول این است که همکاری در سازمان و با سازمان باید به عنوان مکمل همکاری دوجانبه و چند جانبه محسوب شده و نباید جانشین آنها شود. هم چنین این همکاری نباید تناقضی با تعهدات دوجانبه و چند جانبه اعضای داشته باشد.

^۲ http://en.wikipedia.org/wiki/south_Asian_Association_for_Regional_Cooperation

^۳ http://ec.europa.eu/comm/external_relations/sarc/intro/index.htm

^۴ <http://www.saarctourism.org/charter-of-the-sarc.html>

۱-۴- اعضای سازمان

اعضای سازمان عبارتند از: اعضای دائم و اعضای ناظر

الف- اعضای دائم

منظور از اعضای دائم کشورهای هستند که به صورت کامل به عضویت سازمان در آمده اند و می توانند در کلیه جلسات حضور یافته، در تصمیم‌گیری‌ها شرکت نمایند. این کشورها به دو گروه تقسیم می‌شوند: اعضای موسس و اعضای غیر موسس. اعضای موسس هفت کشور بنگلادش، بوتان، هند، مالدیو، نپال، پاکستان و سریلانکا هستند که در ۸ دسامبر ۱۹۸۵ با تصویب اساسنامه‌ی سازمان، آن را ایجاد نمودند. فقط یک کشور بعداً به سازمان به عنوان یک عضو کامل و غیر موسس پذیرفته شد و آن کشور افغانستان است که در ۱۳ نوامبر ۲۰۰۵ خواهان الحاق به سازمان شد که در خواست آن به عنوان یک عضو کامل در ۳ آوریل ۲۰۰۷ مورد تصویب قرار گرفت. بدین ترتیب با عضویت افغانستان تعداد اعضای سازمان به ۸ کشور افزایش یافت.

۲-۴- اعضای ناظر

ایران، چین، کره جنوبی، ژاپن، ایالات متحده آمریکا، و اتحادیه ی اروپا اعضای ناظر سازمان هستند.^۵

در آوریل ۲۰۰۶ کشورهای ایالات متحده ی آمریکا و کره ی جنوبی و در ماه ژوئیه ی ۲۰۰۶ سازمان اتحادیه ی اروپا خواهان عضویت در سازمان به عنوان عضو ناظر شدند که این تقاضا در اجلاس وزرای امور خارجه ی سازمان در ۲ ماه اوت ۲۰۰۶ مورد موافقت قرار گرفت. در ۴ مارس ۲۰۰۷ ایران نیز از سازمان تقاضای عضویت به عنوان عضو ناظر نمود.

جمهوری اسلامی ایران تنها کشور در جنوب آسیا می باشد که هنوز به عضویت کامل سازمان در نیامده است. ایران به طور سنتی دارای فرهنگ، اقتصاد و روابط سیاسی نزدیک با هر دو کشور هند و پاکستان است. در ۲۲ فوریه ی ۲۰۰۵ وزیر امور خارجه ی ایران آقای کمال خرازی تمایل ایران را برای پیوستن به سارک ابراز نمود با این بیان که کشورش می تواند غرب را به شرق متصل نماید. اگر چه پذیرش تقاضای عضویت ایران به عنوان عضو کامل به دلیل ملاحظات سیاسی به جهت اقدامات هسته‌ای ایران بعید به نظر می رسد. در ۳ مارس ۲۰۰۷ ایران خواهان عضویت به عنوان عضو ناظر شد. دبیر کل سارک اعلام داشت که تقاضای ایران در اجلاس وزرای امور خارجه سازمان در ۳ آوریل ۲۰۰۷ مورد بررسی قرار خواهد گرفت. سرانجام تقاضای عضویت ایران به عنوان ناظر در چهاردهمین اجلاس سران سازمان در ۳-۴ آوریل در دهلی نو مورد موافقت قرار گرفت.^۶

جمهوری خلق چین نیز تمایل خود را به الحاق به سازمان ابراز نمود. پاکستان و بنگلادش با این تقاضا موافق بودند. دولت هند در ابتدا راضی به نظر نمی رسید. و بوتان نیز به دلیل عدم روابط سیاسی با چین تمایل چندانی به آن نداشت علی رغم آن در اجلاس سران ۲۰۰۵ در شهر داکا در کشور بنگلادش هند با تقاضای عضویت چین به عنوان عضو ناظر موافقت نمود و این کشور در ۲ ماه اوت ۲۰۰۶ به همراه پذیرش عضویت ناظر کشورهای ژاپن، کره ی جنوبی، ایالات متحده ی آمریکا به عضویت ناظر سازمان در آمد.

لازم به توضیح است که فدراسیون روسیه نیز تمایل دارد به عنوان ناظر وارد سازمان شود و دولت هند از این تقاضا حمایت می نماید.^۷

ب- تشکیلات سازمان

^۵ http://en.wikipedia.org/wiki/south_Asian_Association_for_Regional_Cooperation
^۶ www.irna.com/fa/news/view/line/۴۰/۰۷۰۴۰۵۱۰۴۰۱۲۶۳۴.html
^۷ http://en.wikipedia.org/wiki/south_Asian_Association_for_Regional_Cooperation

به موجب ماده ۳ اساسنامه ي سازمان دارای یک اجلاس سالانه از روسای کشورهای عضو می باشد و می تواند در صورت ضرورت دارای اجلاس های بیشتری باشد. هم چنین سازمان دارای تشکیلات ذیل است:

شورای وزراء، کمیته ي دائمی، کمیته های تخصصی، کمیته ي اقدام و دبیرخانه، صندوق توسعه و شورای حکمیت.

۱- شورای وزرا

به موجب ماده ي ۴ اساسنامه، شورای وزراء سازمان متشکل از وزرای امور خارجه کشورهای عضو بوده، سالانه دارای دو اجلاس عادی است و می تواند در صورت توافق اعضای اجلاس فوق العاده هم تشکیل دهند. شورا در این اجلاس ها درباره ي این مسائل بررسی و تصمیم گیری می نماید:

- تدوین سیاستهای سازمان،
- بررسی پیشرفت همکاری در سازمان،
- اتخاذ تصمیم در حوزه های جدید همکاری،
- ایجاد مکانیسم مکمل
- اتخاذ تصمیم در موضوع هاي مربوط به منافع عمومی در سازمان.

۲- کمیته ی دائمی

به موجب ماده ي ۵ اساسنامه، سازمان دارای یک کمیته ي دائمی می باشد. این کمیته از معاونین وزارت خارجه ي کشورهای عضو تشکیل شده و در موارد ضروري تشکیل می شود. کمیته گزارش های خود را تقدیم شورای وزراء می نماید. شورای وزراء در صورت لزوم برای اتخاذ تصمیمات در رابطه با سیاست های سازمان به این گزارشها استناد می کند. به موجب ماده ي ۱۰ اساسنامه تمام تصمیمات سازمان در هر سطحی بر اساس شیوه ي اتفاق آرای اتخاذ می شود. سازمان در رابطه با اختلافات دو جانبه به اتخاذ تصمیم نمی پردازد. به طور کلی کمیته دائمی این وظایف را برعهده دارد:

- انجام نظارت و هماهنگی در برنامه همکاری،
- تأیید طرحها و برنامه ها و شیوه های تامین مخارج آنها،
- تعیین اولویتهای بین بخشی،
- بسیج منابع مالی داخل و خارج از منطقه،
- مشخص نمودن حوزه های جدید همکاری بر مبنای مطالعات لازمه،

۳- کمیته های تخصصی

به موجب ماده ي ۶ اساسنامه این کمیته ها با حضور اعضای هیات نمایندگی دولت های عضو تشکیل می شود و هر کمیته در حوزه ي کاری خود مسئول اجرا، هماهنگی و نظارت بر برنامه ها است. وظایف این کمیته ها عبارتند:

- تعیین ظرفیت و چهارچوب همکاری منطقه ای در حوزه های مورد توافق،
  - تدوین برنامه ها و تهیه ي طرح ها،
  - تعیین منابع مالی در برنامه های بخشی،
  - ارائه پیشنهادهایی برای تقسیم و تسهیم هزینه ها،
  - انجام و هماهنگ نمودن برنامه های بخشی،
  - نظارت بر پیشرفت اجرا.
- کمیته های تخصصی به ارائه ي گزارش هاي دوره ای خود به کمیته دائمی می پردازند. رئیس کمیته های

تخصصی به صورت گردشی و بر مبنای حروف الفبا هر دو سال یکبار تعیین می شود. کمیته های تخصصی می توانند در صورتی که ضروری تشخیص دهند اقدام به تشکیل جلسه با روسای آژانسهای تخصصی ملی کشورها و یا اقدام به تشکیل جلسه با کارشناسان در حوزه های خاص نمایند و یا با عالی ترین مراکز شناخته شده در منطقه ارتباط یابند.

به تازگی گروه های کاری دیگری نیز در حوزه های اطلاعات و ارتباطات تکنولوژی، بیولوژی، حق مالکیت معنوی، توریسم و انرژی ایجاد شده است.

با تاکید بر موارد وضع شده در اجلاس های متوالی در خصوص نیاز به گسترش حوزه های همکاری و تقویت همکاری های منطقه ای، حوزه های دیگر کاری در تقویم سارک آمده است. چندمورد از اجلاس وزرا به منظور ارائه نظر در موضوع های مختلف تشکیل گردیده و جزئیات برنامه کاری که حوزه های همکاری می تواند تحت آن شروع شود مشخص شده است.

۴- کمیته های اقدام

به موجب ماده ۷ اساسنامه، کمیته ی دائمی ممکن است به ایجاد کمیته های اقدام متشکل از دولت های عضو برای انجام طرح های مرتبط با بیش از دو عضو و نه همه ی اعضا بپردازد.

۵- دبیرخانه

به موجب ماده ۸ اساسنامه، سازمان دارای یک دبیرخانه بوده که مقرآن در شهر کاتماندو در کشور نپال است. فعالیت سازمان از در ۱۶ ژانویه ۱۹۸۷ آغاز شد. وظیفه آن هماهنگی و نظارت بر اجرای فعالیتها، بر قراری جلسات و ایجاد روابط بین سارک و دیگر سازمانهای بین المللی می باشد. دبیرخانه از یک دبیر کل و یک مدیر (نماینده) از جانب هر یک از دولتهای عضو و تعدادی از کارکنان خدمات عمومی تشکیل شده است.^۸

دبیر کل از طرف شورای وزراء بر اساس معرفی کشورهای عضو انتخاب می شود. انتخاب دبیر کل به صورت گردشی بر اساس حروف الفبای نام کشورهای عضو برای مدت دوسال به عمل می آید.

مدیران دبیرخانه توسط دبیر کل با معرفی کشورهای عضو برای یک مدت سه ساله منصوب می شوند. در شرایط خاص مدت ماموریت هر مدیر می تواند توسط دبیر کل بعد از مشورت با کشور عضو مربوطه تمدید شود. در اینصورت مدت تمدیدی نباید بیش از سه سال باشد.^۹

دبیرخانه سازمان دارای هفت دفتر و ۹ مرکز منطقه ای می باشد.

۵-۱- دفاتر دبیرخانه عبارتند از:

دفتر توسعه کشاورزی و روستائی

دفتر اقتصادی، تجارت و مالی

دفتر امور اجتماعی

دفتر اطلاعات و انتشارات

دفتر اداری، انرژی و گردشگری

دفتر توسعه منابع انسانی، حمل و نقل

دبیرخانه ی سارک دارای مجموعه انتشاراتی است که به صورت منظم منتشر می شود و در آن فعالیت های سازمان به طور رایگان توزیع می شود. هم چنین جزواتی که اطلاعات عمومی در مورد سارک را در اختیار همگان قرار می دهد. نشریات دیگری نیز منتشر می شوند که در آن اسناد و آمار قید شده اند و با مکاتبه با دبیرخانه سازمان می توان آنها را دریافت نمود.

۵-۲- مراکز منطقه ای

^۸ <http://www.saarc-sec.org/main.php?t=۱۳>

^۹ <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/sec.htm>

دبیر خانه سازمان از جانب ۹ مرکز منطقه ای یاری می شود. این مراکز در کشورهای عضو ایجاد شده اند و نقش مهمی در ارتقای همکاری منطقه ای میان اعضای دارند. مدیریت این مراکز با حکومت کشور محل استقرار می باشد و در آن نمایندگانی از جانب همه کشورهای عضو، دبیرکل سازمان و وزارت امور خارجه کشور میزبان حضور دارند. مدیر مرکز به عنوان نماینده دبیرخانه نزد کشور محل استقرار بوده و گزارشات خود را به کمیته دائمی ارائه می دهد. مراکز منطقه ای عبارتند از:

مرکز اطلاعات کشاورزی سارک در داکا
مرکز تحقیقات هواشناسی سارک در داکا
مرکز مقابله با بیماری سل سازمان در کاتماندو
مرکز اسناد سارک در دهلی نو
مرکز مدیریت بلایا سارک در دهلی نو
مرکز توسعه منابع انسانی سارک در اسلام آباد
مرکز مدیریت مناطق ساحلی سارک در مالدیو
مرکز اطلاعات سارک در نیپال
مرکز انرژی سارک در پاکستان
در ضمن مراکز ذیل نیز در حال ایجاد می باشند:

مرکز فرهنگی سارک در سریلانکا
مرکز امور جنگل سارک در بوتان

۶- صندوق توسعه سارک^{۱۰} (SDF) و صندوق توسعه آسیای جنوبی^{۱۱} (SADF)

در طول سالهای اخیر طرح هائی برای ایجاد چند صندوق شامل صندوق کاهش فقر، صندوق انجام امور زیر بنائی، صندوق توسعه رسانه ای، صندوق کمک داوطلبانه به افراد کم توان و بانک توسعه آسیای جنوبی در سارک مطرح گردید. بدین منظور نخستین جلسه کارشناسان مالی سارک به منظور بررسی و بازبینی پروژه ها و برنامه های سارک در سپتامبر ۲۰۰۵ برگزار شد. نتیجه این جلسه ایجاد مکانیسم های مالی در سارک برای حل مشکلات عملکردی و سرمایه گذاری و بررسی وضعیت مدیریت و انتقال امور مالی سازمان بود. صندوق توسعه سارک یک موسسه مالی با یک دبیرخانه دائمی است که وظیفه پوشش دادن تمامی برنامه های سازمان سارک شامل برنامه های اجتماعی، اقتصادی و زیربنائی را برعهده دارد.

در همین راستا پیشنهاد شد که صندوق آسیائی توسعه سارک که در سال ۱۹۹۶ هم زمان با صندوق سارک ایجاد شده بود با ایجاد دبیرخانه ای دائمی در صندوق توسعه سارک برای تحقق اهداف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی مشارکت نماید. اهداف صندوق آسیائی توسعه سارک حمایت از توسعه صنعتی، کاهش فقر، حفاظت از محیط، توسعه منابع انسانی-اجتماعی و توسعه پروژه های بنیادی در حوزه سارک می باشد. وظیفه صندوق کمک به انجام پروژه های کشورهای عضو بوده و منابع اقتصادی حاصل از آن در کشور های عضو مصرف می شود. صندوق آسیائی توسعه سارک به شناسائی و توسعه منابع فرهنگی و منابع انسانی، توسعه اجتماعی و زیر ساختها می پردازد. دبیر خانه این صندوق پس از دریافت پروژه های پیشنهادی بخش های خصوصی، عمومی و دولتی و بررسی نظرات اعضای صندوق به تعیین وضعیت اعضای سارک می پردازد. تا کنون صندوق آسیائی توسعه سارک در ۱۶ پروژه بزرگ سرمایه گذاری نموده است.

۷- شورای حکمیت

اعضای سازمان سارک با احساس نیاز به ایجاد شرایط مناسب برای تشویق سرمایه گذاران هر یک از اعضای به سرمایه گذاری در کشورهای دیگر عضو، به فکر ایجاد یک مرکز حل و فصل اختلافات تجاری از طریق سازش و داوری افتادند. بدین ترتیب توافقنامه ایجاد شورای حکمیت میان اعضای سازمان به امضا رسید.

شورای حکمیت سارک یک نهاد حل و فصل اختلافات می باشد که باید در رابطه با اختلافات میان اعضای سازمان تشکیل و به اتخاذ تصمیم بپردازد. بنابراین شورای حکمیت سارک یک نهاد قانونی منطقه ای جهت حل

^{۱۰}. SAARC Development Fund (SDF),

^{۱۱}. South Asian Development Fund (SADF),

اختلافات سرمایه‌گذاری از طریق سازش و داوری می‌باشد که ممکن است با توافق طرف‌های اختلاف به شورا ارجاع شود. علاوه بر آن به موجب ماده II توافقنامه، شورای حکمیت دارای اهداف ذیل است:

تشویق و ارتقای عملکرد موسسات حکمیت ملی در منطقه
ارائه داوری منصفانه، کم هزینه و سریع در منطقه
ارتقای سازش و داوری بین‌المللی در منطقه
ایجاد امکانات برای سازش و داوری
انجام وظیفه به عنوان نماینده در سیستم حل و فصل اختلافات سارک
تنظیم فعالیتهای موسسات مرتبط با حکمیت در منطقه
کمک و مساعدت در هدایت تصمیمات داوری موقت
کمک به اجرای احکام داوری
شورای حکمیت در موارد ذیل دارای اختیارات حقوقی است:

صلاحیت انعقاد قرارداد
شکایت نمودن و یا طرف شکایت قرار گرفتن
تحصیل، نگهداری و یا اعراض نمودن از اموال

۱-۷- تشکیلات شورای حکمیت

شورای حکمیت دارای یک مدیر کل و یک شورای حکام می‌باشد. مدیر کل به صورت دوره‌ای از میان نمایندگان کشورهای عضو بر اساس حروف الفبائی اسامی کشورهای عضو سازمان برای مدت سه سال غیر قابل تمدید بوسیله دبیر کل سارک با تأیید شورای وزراء انتخاب می‌شود. البته مدت مأموریت اولین مدیر کل چهار سال می‌باشد. مدیر کل به عنوان رئیس اجرائی شورای حکمیت مسئول اداره شورا بوده و تحت نظارت شورای حکام متشکل از نمایندگان از هر یک از دولت‌های عضو انجام وظیفه می‌نماید. حقوق و پادشاهی مدیر کل بوسیله شورای وزراء تعیین می‌شود. تمام مقررات سازمان سارک شامل مقررات خدمات، مقررات مالی و اداری، مقررات تشریفاتی و مقررات هیات حکام قابل اعمال در شورای حکمیت می‌باشد. شورای حکمیت، مدیر کل و کارمندان شورای حکمیت از مصونیتها و امتیازاتی که برای اجرای وظایفشان لازم است و در توافقنامه سران میان شورا و دولت میزبان آمده برخوردار می‌باشند.

۲-۷- مقررات شورای حکمیت

شورای حکمیت دارای دو نوع تشریفات و قواعد رسیدگی خواهد بود. تشریفات سازش و تشریفات داوری. به موجب ماده IV توافقنامه شورای حکمیت، قواعد مربوط به سازش و هم‌چنین قواعد مربوط به داوری بعد از تصویب اعضای ضمیمه این توافقنامه می‌شود. هیات حکام ممکن است قواعد مکمل دیگری را برای سازش و برای داوری از جمله هزینه رسیدگی در نظر بگیرد.

فصل ۲- نقش سارک در توسعه همکاریهای منطقه‌ای

سازمان سارک بر اساس اساسنامه خود دارای فعالیتهای گسترده ای می باشد که حوزه های مختلف را در بر می گیرد از قبیل موضوعات اقتصادی، اجتماعی، مبارزه با فقر، کشاورزی، تکنولوژی و علمی، محیط زیست. فعالیتهای سازمان از دو جهت قابل بررسی و مطالعه می باشند. یکی تشویق کشورهای عضو به توسعه همکاری ها و کمک به این کشورها و دیگر از طریق ایجاد ارتباط با سایر سازمانها بین المللی در قالب توافقنامه های همکاری بر اساس احترام به اصول تساوی حاکمیت، تمامیت ارضی، استقلال سیاسی، عدم دخالت در امور داخلی دولتهای دیگر و منافع متقابل.. به موجب ماده ۲ اساسنامه، این همکاری باید به عنوان مکمل همکاری دوجانبه و چند جانبه محسوب شده و نباید جانشین آنها شود، و هم چنین این همکاریها نباید تناقضی با تعهدات دو جانبه و چند جانبه داشته باشد^{۱۲}

الف- تشویق همکاری میان کشورهای عضو

۱- فعالیتهای اقتصادی و تجاری

از جمله اهداف سارک که در اساسنامه آن آمده تسریع روند رشد اقتصادی کشورهای عضو است. بدین منظور مطالعاتی در ژوئن ۱۹۹۱ برای بررسی وضعیت تجارت، ایجاد تجهیزات و خدمات در سازمان به عمل آمد. هدف این مطالعات بررسی چگونگی همکاری اقتصادی میان کشورهای عضو و ارتقا و توسعه این همکاریها بود. نتیجه نهائی این بررسی اتخاذ تصمیم در خصوص ایجاد کمیته همکاری اقتصادی (CEC) از طرف شورای وزرای تجارت و بازرگانی سازمان در ژوئن ۱۹۹۱ و هم چنین ایجاد بازار آزاد تجاری بود.

در رابطه با ایجاد تجارت آزاد میان اعضای سارک لازم به ذکر است که ایجاد چنین بازاری به دلیل عدم تمایل کشورهای عضو طی سالها عملاً تحقق نیافت و این در حالی بود که برخی از اعضا دارای توافقات تجاری متعددی به صورت دو جانبه با یکدیگر بودند مثلاً هند با مالدیو، بوتان و سریلانکا، پاکستان و بنگالادش. برای نخستین بار در ۱۹۹۵ اعضای سازمان سارک موافقتنامه کاهش تدریجی تعرفهها در منطقه را تحت عنوان "موافقتنامه ترجیحات تجاری آسیای جنوبی"^{۱۳} در شهر داکا امضا نمودند. به مدت ده سال

اعضای در گیر گفتگوهای بی نتیجه کاهش تعرفه بودند. پس از آن در دوازدهمین اجلاس سازمان در شهر اسلام آباد کشورهای عضو سارک "توافقنامه تجارت آزاد آسیای جنوبی"^{۱۴} را امضا نمودند. در این

توافقنامه چهار چوب تاسیس حوزه تجارت آزاد در بر گیرنده یک میلیاردو نیم از جمعیت جهان پیش بینی شده بود. این توافقنامه در اول ژوئیه ۲۰۰۶ به اجرا در آمد. به موجب این توافقنامه اعضای سازمان حقوق بازرگانی خود را تا ۲۰۰۷ به ۲۰٪ کاهش می دهند. هدف دستیابی به کاهش تعرفه تجاری بین صفر تا ۵٪ در مدت زمان بسیار طولانی بین سالهای ۱۶-۲۰۱۳ بود. ولی در این رابطه هیچ تعهدی برای کشورهای متعاقد به برطرف نمودن موانع غیر تعرفه ای به وجود نیامده است. هم چنین هیچ مفادی در رابطه با اتخاذ تدابیری برای ادغام بیشتر از قبیل تضمین تسهیلات ترانزیتی، همکاری برای توسعه حمل و نقل و اشکال دیگر زیر ساختها، آزادسازی سرمایه گذاری و تجارت، همکاری در زمینه مالی و پولی، و هماهنگی در سیاستهای کلان اقتصادی در توافقنامه پیش بینی نشده است.

۲- فعالیتهای اجتماعی

بهبود کیفیت زندگی افراد و ارتقای وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنها یکی از موضوعات مورد توجه سازمان می باشد. بر این اساس سازمان سعی دارد تا با تدوین سیاستهای کشورهای عضو را ترغیب و تشویق به اتخاذ روشهایی برای ارتقای وضعیت اجتماعی اتباعشان نماید. مسائل اجتماعی مورد توجه سازمان در پنج حوزه اصلی تقسیم شده اند:

^{۱۲} <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/aboutsaarc.htm>

^{۱۳} South Asian Preferential Trading Arrangement (SAPTA)

^{۱۴} South Asian Free Trade Agreement (SAFTA)

مسائل مرتبط با جنسیت
-مسائل مربوط به کودکان و جوانان
مسائل بهداشت و جمعیت
منشور اجتماعی سارک
توسعه منابع انسانی

در اولین اجلاس سران در ۱۹۸۵ سارک، توجه خاصی به توسعه منابع انسانی، اجتماعی و اقتصادی منطقه از طریق بکارگیری منابع مادی صورت گرفت.

۳- مبارزه با فقر

با توجه به گسترش فقر و محرومیت در منطقه، یکی از اقدامات اولیه از طرف سازمان تصمیم به ایجاد کمیسیون مبارزه با فقر در آسیای جنوبی^{۱۵} در ۱۹۹۱ در کلمبو بود. این کمیسیون به ارائه راهکاری برای مقابله با فقر از طریق توانمند سازی و ایجاد ثبات در آسیای جنوبی در اجلاس هفتم پرداخت. که در نهایت منجر به اتخاذ برنامه ای در این زمینه گردید. این برنامه- عمل مسائلی از قبیل اعمال استراتژی از طریق ایجاد ثبات اجتماعی، سیاست توسعه کشاورزی، تقویت امور روستائی، توسعه صنایع تولیدی، و توسعه منابع انسانی، و ارائه آموزش را تحت پوشش قرار می دهد.

نکات کلیدی این برنامه- عمل عبارتند از:

اعمال مدیریت عالی از طریق بهینه سازی بخش عمومی و سیستم توزیع، بخصوص در نقاطی که تحت تأثیر فقر می باشد
اعمال سیاست های مدیریتی اقتصادی کلان از طریق تمرکز بر کیفیت و الگوهای رشد
تقویت و توسعه منابع انسانی از طریق توسعه اقتصادی-اجتماعی کشورها
مبارزه با فقر از طریق بهبود وضعیت اشتغال در شرکتهای کوچک و بزرگ و توسعه بخش توریسم و موسسات اقتصادی کوچک
ارتقای فرهنگ و آموزش از طریق ایجاد توازن بین زن و مرد
آموزشهای تکنیکی و ارتقای مهارتها
توسعه شبکه های تامین اجتماعی از طریق کمک به فقیرترین افراد و ارائه خدمات به افراد کهنسال و ناتوان
سرمایه گذاری در بخش های اجتماعی و انسانی از طریق تشویق بخش خصوصی و آموزش و بهداشت، توجه به منابع عمومی و تقویت منابع داخلی از طریق افزایش درآمدهای داخلی و کاهش وابستگی به سازمان توسعه آسیا
تقویت جوامع و دولتهای محلی از طریق حذف تمرکز گرایی، و مشارکت اجتماعی و مالی
پیشبرد برنامه های تقلیل فقر از طریق ایجاد و ارتقای دارائی ها و کمک به فقرا
توسعه تجارت فرا منطقه ای و سوق دادن وضعیت رشد به سوی صندوق توافق تجاری آسیای جنوبی
ایجاد زمینه برای مبادله تجربیات جهت عملکرد بهینه
همکاری باکشورهای توسعه یافته جهت مبادله تجربیات و افزایش قدرت سازمان توسعه آسیا تا ۷٪
تولید ناخالص ملی GNP
جستجو جهت یافتن بازارهای موجود در کشورهای توسعه یافته از طریق مشارکت در امور و جلب کمک های مرتبط با کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی (WTO)
نهایتا در اجلاس بیستم سران در اسلام آباد در ژوئن ۲۰۰۴ شرکت کنندگان یک برنامه عمل ده ساله ای (۲۰۱۵-۲۰۰۶) را برای کاهش فقر امضا نمودند. اولین جلسه وزراء در باره کاهش فقر در ۷-۶ اوت ۲۰۰۶ در کلمبو تشکیل گردید. در این اجلاس شرکت کنندگان در خصوص تخصص منابع بودجه برای این منظور گفتگو نموده و به نتایج ذیل رسیدند:

تسریع روند فقر زدائی به شکل عمیق
انجام سرمایه گذاری بیشتر در بخش منابع انسانی

۱۵. Independent South Asian Commission on Poverty Alleviation (ISACPA)

انجام سرمایه گذاری در بخش زیر ساخت های اصلی

بهینه سازی توزیع خدمات

سرمایه گذاری بیشتر در بخش عمومی

توسعه آموزش، بهداشت، کشاورزی و منابع روستائی با توجه به تولید ناخالص ملی GNP،

کارگاههایی در سطح کشورهای عضو برای کاهش فقر و اجرای سیاست توسعه پروژه ها تشکیل گردید که در آن تاکید بسیار بر شبکه عمل کرد ملی در طول سال ۲۰۰۷ میان کشورهای عضو بود. عملکرد کمیسیون تقلیل فقر در آسیای جنوبی در نشست چهاردهم سران در ۳-۴ آوریل ۲۰۰۷ در دهلی نو مورد تقدیر قرار گرفت.

۴- توسعه کشاورزی و روستائی

یکی از فعالیتهای سازمان سارک کمک به توسعه کشاورزی و روستائی کشورهای عضو است. در چهارچوب برنامه عمل سارک به منظور توسعه کشاورزی و روستائی کشورهای عضو در سال ۲۰۰۰ نهادی تحت عنوان کمیته فنی کشاورزی و روستائی در نپال تشکیل گردید. محل برپائی نخستین اجلاس این کمیته در هند در ۲۲ و ۲۳ ژوئن ۲۰۰۴ بود. در این اجلاس موضوع "مدیریت منابع آبی جهت کشاورزی در کشورهای سارک" مورد بررسی قرار گرفت. در ضمن موضوع ایجاد شبکه توزیع شیر در سارک و هم چنین تاسیس بانک غذائی منطقه بررسی گردید.

۵- فعالیت علمی

یکی از موضوعات بسیار مورد توجه روسای دولتهای عضو سارک مساله پیشرفت در بخش تحقیقات می باشد. هدف این است تا از طریق کاربردی نمودن علم و تکنولوژی گامی برای بهبود وضعیت مردم آسیای جنوبی برداشته شود. بدین منظور در نشست ششم سارک در کلمبو در ۱۹۹۱ موضوع مشارکت اعضای در مسائل علمی و تکنولوژی مورد بحث قرار گرفت و توافقاتی به عمل آمد. در این زمینه در جلسه هشتم در دهلی نو در ۱۹۹۵ پیشرفتهای صورت گرفته مورد بررسی قرار گرفت و قواعد اعمال شده در حوزه بیوتکنولوژی، مهندسی ژنتیک، تکنیکهای مدلینگ انرژی و تکنولوژی های ساختمانی مورد بررسی قرار گرفت. در اجلاس دهم در ژوئن ۱۹۹۸ در کلمبو سران شرکت کننده تاکید نمودند که توسعه مناطق آسیای جنوبی در زمینه تحقیق و پیشرفت یک اصل مهم می باشد و لازم است که این همکاری با حمایت سارک گسترش یافته و موانع آن بر طرف شود.

برای توسعه همکاری منطقه ای در این خصوص میان اعضای، سازمان از طریق مشارکت در انتقال اطلاعات، برگزاری سمینارها و ارائه گزارش ها به تدوین یک چهارچوب خاص برای پیشرفت تکنولوژیکی و علمی منطقه پرداخت. و یک سری اولویتهای را در نظر گرفت. تمرکز این اولویتهای بر انجام پروژه های منطقه ای در نواحی روستائی می باشد تا از این طریق زندگی مردم این مناطق بهبود یابد. اولویتها در این زمینه شامل ایجاد ارتباطات روستائی، تهیه آب شرب و بهبود استاندارد های زندگی می باشد.

هم چنین در راستای توصیه های کمیته فنی علم و تکنولوژی چهار گزارش مربوط به صنایع از جانب کشورهای عضو ارائه گردید. بر اساس این گزارشها موضوع پیشبرد استراتژیهای منطقه ای و طرح های مربوط به دانش صنعت بتن سازی تهیه و گزارشهای ذیل به شکل تکمیلی یا نهائی ارائه گردید:

گزارش علوم و فنون مربوط به مواد ساختمانی و تکنولوژی های ساخت و ساز

گزارش علوم و فنون مربوط به تولیدات الکترونیکی در منطقه سارک

کمیته علوم و تکنولوژی سارک هم چنین در بخش هواشناسی به ایجاد همکاریهای میان اعضای پرداخته است. عمده فعالیت کمیته در این خصوص مربوط می شود به پیش بینی وضعیت هوا و امور محیطی. با توجه به پدیده های هواشناسی و جغرافیائی منطقه، همکاری کشورهای عضو سارک در این زمینه بسیار حائز اهمیت است. اولویت این حوزه متمرکز بر همکاریهای منطقه ای می باشد تا از این طریق کمک شود تا مسائل هواشناسی و علوم جوی پیشرفت شایانی داشته باشد. هم چنین همکاریهای مربوط به مانیتورینگ و پیش بینی هوا تاکید خاص شده تا از این طریق تأثیرات معکوس آن بر توسعه اقتصادی-اجتماعی به حد اقل برسد.

در سال ۱۹۹۵ مرکز تحقیقاتی هواشناسی سارک با اهداف خاص و مشارکت در هواشناسی منطقه ای به

وجود آمد. اخیرا اهداف این مرکز با توجه به پیشرفتهای تکنولوژیکی در زمینه هواشناسی مورد بازبینی قرار گرفته است.

در رابطه با مسائل محیط، نشستهای برای اصلاح و محافظت از آن و هم چنین مدیریت مشکلات محیطی و همکاری منطقه ای در سازمان صورت گرفت. بعد از تاسیس سارک، یک کمیته فنی در امور محیطی در سال ۱۹۹۲ تاسیس شد تا در زمینه موضوعات محیطی به مشارکت منطقه ای بپردازد. هم چنین جلسات سالانه ای در این زمینه به طور مرتب بر گزار می شود. در این جلسات سعی می شود تا ضمن حفاظت از محیط، تمهیدات لازم برای مقابله با بلایای زیست محیطی اندیشیده شود. کارشناسانی از کشورهای عضو سارک در ارائه تحقیقات با یکدیگر همکاری می نمایند. نتایج این تحقیقات در اجلاس سران سازمان مورد بحث و بررسی قرار می گیرد. مثلا در اجلاس ششم سران در ۱۹۹۱ توصیه های ذیل به عمل آمد:

اعمال مقررات برای حفاظت محیطی و مدیریت آن
- برنامه ریزی جهت ایجاد توانائی در مقابل بلایای طبیعی

- مکانیسم های تکمیلی جهت اجرائی نمودن مقررات ارائه شده در این بررسی ها

در همین رابطه بررسی هایی هم در مورد گازهای گلخانه ای و تاثیرات آن بر محیط صورت گرفته است. در اجلاس چهارم در اسلام آباد در ۱۹۸۸ مسائلی از قبیل خسارات ناشی از سیل، زلزله و گردباد مطرح شد و نحوه مدیریت این بلایا و کاهش خسارات ناشی از آنها مورد بررسی قرار گرفت. هم چنین از کشورهای عضو خواسته شد تا تمهیدات لازم را برای محافظت محیط در برابر آثار مخرب گازهای گلخانه ای به عمل آورند.

برنامه عمل سازمان برای حفاظت از محیط زیست در اجلاس سوم مطرح شد. در این طرح ضمن فراخوان همکاری کشورهای عضو سارک، وضعیت این کشورها در سطح منطقه ای و جهانی مورد بررسی قرار گرفته و مدل ها و معیارهایی جهت افزایش مشارکت آنها ارائه گردید. هم چنین از کشورهای عضو خواسته شده تا به ارائه یک برنامه عمل بین المللی برای جریان کار خود بپردازند و گزارش های مربوط به حفاظت از محیط زیست را جهت بررسی به سارک ارسال دارند. نتیجه این گزارشها در نهایت منتهی به توافق مشترک می گردد که به صورت معاهده به امضا کشورهای عضو می رسد.

۶- فعالیت سیاسی

فعالیت سازمان سارک بیشتر بر مسائل محوری آمده در فوق تاکید دارد تا اتخاذ تصمیمات سیاسی تعیین کننده در موضوعاتی از قبیل اختلاف میان هند و پاکستان و جنگ داخلی در سریلانکا. با این وجود، در حاشیه اجلاسهای سارک غالبا گفتگوهای سیاسی نیز مطرح می شوند. ولی سازمان خود سعی بسیار دارد تا از دخالت در امور داخلی اعضای اجتناب نماید. در خلال اجلاسهای ۱۲ و ۱۳ سارک تاکید بسیاری بر همکاری بیشتر میان اعضای سارک برای مقابله با تروریسم صورت گرفت.

ب- روابط سارک با سازمانهای بین المللی

۱- روابط سازمان با اتحادیه اروپا

در ۱۹۹۶ کمیسیون اروپا و دبیر خانه سارک تفاهم نامه ای در زمینه همکاری را امضا نمودند که در آن به ویژه به تعهد کمک تکنیکی در موضوعات تجارتي با جامعه اروپا اشاره شده بود. در ۱۹۹۹ اتحادیه اروپا و سارک توافق نمودند که در خصوص بهبود واردات تولیدات سارک به اتحادیه اروپا هم چنین در رابطه با تدوین مقرراتی برای تولیدات سارک برای صادر نمودن به اتحادیه اروپا، حمایت تکنیکی برای ایجاد توافقنامه تجارت آزاد آسیای جنوبی و حمایت از هماهنگی استانداردهای سارک، با یکدیگر همکاری نمایند.

کمیسیون اروپا به تدوین برنامه جدید همکاری با سارک پرداخته که در آن به ویژه مساله ارتقای استانداردها، تسهیل تجارت، آگاه نمودن منافع همکاری منطقه ای و ارتقای شبکه تجارت در قلمرو سارک پیش بینی شده است.

۲- روابط سازمان با انکتاد

تفاهم نامه سیستم اطلاعاتی و تجزیه و تحلیل تجاری^{۱۶} در فوریه ۱۹۹۳ میان سارک و انکتاد^{۱۷} به امضا رسید. اهداف اصلی این تفاهم نامه افزایش شفافیت در تجارت بین المللی و نیز تسهیل تجارت می باشد. این تفاهم نامه نخستین توافق همکاری بود که میان سازمان با یک سازمان بین المللی منعقد می شد. به موجب آن انکتاد به طور مرتب یک نسخه از تفاهم نامه حاوی آخرین اطلاعات در مورد تدابیر کنترل تجارت در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته را در اختیار سارک می گذارد. دبیرخانه سارک نیز به نوبه خود و به طور مرتب تدابیر کنترل در کشورهای عضو سازمان را به روز نموده و آن را در اختیار دبیر خانه انکتاد قرار می دهد.

دبیرخانه سارک هم اکنون اطلاعات مربوط به تدابیر کنترل تجارت در ۵۰ کشور از جمله بیشتر اعضای سارک را در اختیار دارد. هدف انکتاد این است که آخرین تدابیر کنترل تجارت در ۱۰۰ کشور جهان را در اطلاعات رایانه ای (CD) وارد نماید. این اطلاعات در دسترس اعضای سازمان به محض تقاضا می باشد.

۳- رابطه با اسکاپ

در چهارچوب توافق همکاری میان سارک و اسکاپ که در فوریه ۱۹۹۴ منعقد شد، همکاری از طریق توسعه مطالعات مشترک، برپائی کارگاههای آموزشی و همایشهای و مبادله اطلاعات و توسعه منابع انسانی، تشویق تجارت، سرمایه گذاری مستقیم خارجی، حفاظت از محیط زیست و جلوگیری از قاچاق مواد مخدر، توسعه ربر ساختها و غیره پیش بینی شده است.

دبیر کل سارک اقدام به تشکیل دو اجلاس مشورتی با حضور روسای اجرائی سازمانهای زیر منطقه ای در آسیا و پاسفیک و اسکاپ (بانکوک در ۱۹۹۴ و جاکارتا در ۱۹۹۵) نمود. هم چنین دبیر کل سارک در کنفرانسی با حضور شخصیت های برجسته در توسعه منابع انسانی که توسط دبیر خانه اسکاپ در نوامبر ۱۹۹۴ در بانکوک بر پا شده بود شرکت نمود.

۴- رابطه با یونیسف

در ۱۰ دسامبر ۱۹۹۳ یک توافق همکاری میان سارک و یونیسف منعقد شد. در این توافقنامه همکاری در رابطه با اجرای تصمیمات سارک در خصوص کودکان، تبادل اسناد و نظارت بر اجرای آنها پیش بینی شده بود.

بر اساس توافق همکاری، دبیرخانه سارک و دفاتر منطقه جنوب آسیای سارک به انجام مشورتیهای مرتب پرداختند که در آن پیشرفت اجرای دستور العملهای سران در مورد کودکان و توصیه های شورای وزراء، کمیته دائمی و کمیته های تخصصی مورد بررسی قرار می گیرد. مشورتها در رابطه با کودکان در مجله سالانه وضعیت کودکان در کشورهای عضو سارک، اجرای قطعنامه کلمبو در رابطه با کودک، برنامه عمل ۲۰۰۰-۱۹۹۱، غیره می شود. روابط مرتب میان سارک با یونیسف به درک بهتر مسائلی که کودکان در جنوب آسیا با آن روبرو می باشند و سیاستهای و استراتژیهای مقابله با این چالشها می پردازد.

۵- رابطه با جامعه ارتباطاتی آسیا پاسیفیک

میان سارک و دبیر خانه جامعه ارتباطاتی آسیا-پاسیفیک (ATP) در ۴ فوریه ۱۹۹۴ تفاهم نامه ای منعقد شد. به موجب آن همکاری میان طرفین برای ارتقای توسعه ارتباطات به منظور توسعه اقتصادی و اجتماعی در منطقه پیش بینی شده است. سارک و جامعه ارتباطاتی آسیا پاسیفیک به مبادله اطلاعات، انتشارات و اسناد در چهارچوب فعالیتهای خود می پردازند. هم چنین ممکن است به مبادله تفصیلی طرحهای مربوط به شبکه ارتباطاتی از نظر فنی و عملیاتی در سطح ملی، منطقه ای و بین المللی برای تائید و ایجاد همکاری در زمینه تدوین طرح و توسعه شبکه، انتقال تکنولوژی، ارتقای استانداردهای بین المللی، توسعه منابع انسانی و اجرای برنامه مخابراتی در بخشهایی از قبیل بخش بهداشت، آموزش، محیط زیست، حمل و نقل، توریسم بپردازند.

^{۱۶}. Memorandum of Understanding on the Trade Analysis and Information System (TRAINS)

^{۱۷}. United Nations Conference on Trade and Development

۶- رابطه با برنامه توسعه ملل متحد

در زوئیه ۱۹۹۵ تفاهم نامه ای میان سارک و برنامه توسعه ملل متحد به امضا رسید. این تفاهم نامه شامل یک توافقنامه جامع همکاری برای ارتقای توسعه انسانی جهت برطرف نمودن فقر، حفاظت و حمایت از محیط زیست، بازسازی منابع طبیعی، ایجاد اشتغال، و نقش زنان در توسعه، انجام مشورت‌های دوره ای برای فعالیتهای مشترک، انتشار مطالعات در موضوعات در اولویت و مبادله گزارشات مربوطه می باشد.

۷- رابطه با برنامه بین المللی کنترل قاچاق ملل متحد

در ۱۸ اوت ۱۹۹۵ تفاهم نامه ای میان دبیر کل سارک و مدیر اجرایی برنامه بین المللی کنترل قاچاق ملل متحد^{۱۸} (UNDCP) به منظور هماهنگ نمودن کوشش آنها برای مقابله با قاچاق مواد مخدر در منطقه منعقد

شد. در این تفاهم نامه انجام مشورت‌های متقابل و مبادله اطلاعات میان دو طرف پیش بینی شده بود. هم چنین سازمان یاد شده توافق نموده اند که در راستای پیگیری فعالیتهای کنترل مواد مخدر خود در خصوص کاستن از عرضه و تقاضای مواد مخدر، با یکدیگر همکاری فنی نموده و از این طریق به تدوین و انجام فعالیتهای مذکور به عنوان بخشی از عملیات توسعه منابع انسانی کمک نمایند. این توافق حوزه های مختلفی از جمله تقویت همکاری منطقه ای در زمینه تبادل اطلاعات مربوط به مواد مخدر از طریق کمیته نظارت بر جرائم قاچاق مواد مخدر سارک، قانونگذاری، تحقیقات و بررسی های مالی، پولشویی، و پایه گذاری یک همکاری منظم شبکه ای میان نهادهای موجود و فعال در زمینه پیشگیری از استعمال مواد مخدر و غیره در برمی گیرد.

۸- رابطه با پلان کلمبو

سارک هم چنین همکاری با دفتر پلان کلمبو برای ارتقای نقش سازمانهای غیر دولتی سارک در فعالیتهای ضد مواد مخدر پرداخت. در این رابطه، نمایندگی سازمانهای غیر دولتی از هفت کشور همایشی در خصوص نقش سازمانهای غیر دولتی در کاهش تقاضای مواد مخدر در ۱۳-۱۰ آوریل بر گزار نمودند. به علاوه کوششهایی با هدف ایجاد روابط کاری میان سارک و دفتر پلان کلمبو در زمینه آموزش امکانات در منطقه به عمل آمد.

۹- رابطه با اتحادیه بین المللی مخابرات

تفاهم نامه ای میان سارک و اتحادیه بین المللی مخابرات به عمل آمده و در دست نهائی شدن به منظور امضا و تصویب می باشد.

نتیجه

هم اکنون بیش از بیست سال از ایجاد سازمان همکاری منطقه ای آسیای جنوبی (سارک) می گذرد. ترازنامه عملکرد سازمان در این مدت حاکی از آن است که سازمان با وجود برداشتن گامهای مهمی در همگرایی منطقه ای و سعی در ایجاد همکاریها در موضوعات مختلف، به دلایل اختلافات سیاسی میان اعضای، ترجیح اعضای به داشتن روابط دوجانبه، عدم پذیرش مسئولیت دولتهای قوی عضو سازمان در کمک به اعضای ضعیف نتوانسته به اهداف خود جامع عمل بپوشاند.

در رابطه با اختلافات سیاسی، می توان به مسئله کشمیر میان هند و پاکستان اشاره نمود. سازمان سارک غالباً به دلیل وجود رقابت شدید سیاسی و نظامی میان هند و پاکستان ناتوان از ایفای نقش مهمی در رابطه با ایجاد ادغام اقتصادی در جنوب آسیا می باشد. عدم تمایل پاکستان برای اجرای توافقنامه تجارت آزاد آسیای جنوبی با هند در رابطه با کاهش تعرفه که در اول ژانویه ۲۰۰۶ شروع شد، موجب مشکلاتی برای سازمان شده است. زیرا وجود توافقنامه مذکور اگر نتواند عملاً پوشش دهنده بخش بزرگی از تجارت در

۱. United Nations International Drug Control Programme (UNDCP) - برنامه بین المللی کنترل قاچاق مواد مخدر و مرکز بین المللی پیشگیری از جرم سازمان ملل بخشی از دفتر مواد مخدر و جرم بین المللی سازمان ملل متحد می باشند که مجموعاً تحت عنوان دفتر کنترل مواد مخدر و پیشگیری از جرم سازمان ملل نامیده می شوند. برنامه بین المللی کنترل قاچاق مواد مخدر ملل متحد با چندین سازمان دولتی و غیر دولتی از جمله سازمان سارک همکاری دارد.

http://en.wikipedia.org/.../United_Nations_International_Drug_Control_Programme

منطقه میان دو دولت هند و پاکستان باشد، مفهوم چندانی نخواهد داشت. بنابراین پاکستان از این اختلاف به عنوان وسیله ای برای عدم مشارکت فعال خود در سازمان استفاده می نماید. در نتیجه فاصله گرفتن از هند را به عنوان راهی حل مساله کشمیر به نفع خود می داند. در حالیکه چنین سیاستی در طول این مدت هرگز نتیجه دلخواه را برای آن به وجود نیاورده است.

وجود اختلافات سیاسی و سرزمینی، باعث شده تا ملل آسیای جنوبی نتوانند از منافع یک اقتصاد متحد بر خوردار شوند. این مساله موجب کاهش تدریجی نقش سازمان در جنوب آسیا طی سالها گردیده. بنحوی که امروزه سازمان دارای نقش ضعیفی در حد تشکیل اجلاس و مذاکرات سالانه میان اعضا می باشد.

از طرف دیگر کشورهای عضو بجای اینکه متعهد به ایجاد روابط چند جانبه در چارچوب سازمان شوند ترجیح می دهند روابط دو جانبه با یکدیگر را توسعه دهند. لذا تردد آزادانه میان مردم این کشورها از مرزها وجود ندارد همچنانکه چنین آزادی برای ایده ها و اخبار وجود ندارد.

دلیل دیگر ضعف سازمان در حرکت بسوی ادغام منطقه ای خود داری کشورهای قوی و بزرگ عضو به ویژه هند از پذیرش مسئولیت خود در تامین اهداف سازمان می باشد. تجربه نشان می دهد که موفقیت سازمانهای منطقه ای اقتصادی وابسته به اتخاذ تدابیر اعضای قوی سازمان برای توانمند سازی اعضای ضعیف می باشد تا آنها بتوانند از ادغام منطقه ای منافع منصفانه ای بدست آورند. اتخاذ چنین تدابیری در سازمان فاکتور مهمی برای موفقیت سازمان در ادغام منطقه ای می باشد. مثلا در اتحادیه اروپا، صندوقی ایجاد شده است که به کشورهای ضعیف عضو مانند اسپانیا، پرتغال و ایرلند کمک می نماید تا به سطح کشورهای توسعه یافته عضو برسند.

در سازمان سارک کشورهای کمتر توسعه یافته عضو هنوز نمی توانند به بازار کشورهای توسعه یافته به راحتی وارد شوند. به این دلیل پیشنهاد ایجاد یک صندوقی به منظور تقویت توانائی صادراتی کشورهای عضو کمتر توسعه یافته منطقه داده شده است. البته این موضوع در موافقتنامه تعرفه تجاری سارک پیش بینی نشده است. به همین دلیل هند به دلایل اقتصادی و سیاسی مایل به افزایش یکجانبه عوارض گمرکی و میزان سهمیه واردات کشورهای ضعیف عضو به بازار خود می باشد.

همکاری در زمینه حمل و نقل و ترانزیت کالا میان کشورهای عضو نیز یکی از موارد مهم در هر نوع ادغام منطقه ای است. در این زمینه نیز سازمان سارک با مشکلاتی روبرو می باشد. مزایای رقابت از طریق کاهش موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای فقط زمانی تحقق می یابد که تولیدات بتوانند بسهولة به کشورهای دیگر وارد شوند. برای دستیابی به این هدف نیز نیاز به ارائه تسهیلات از جانب کشورهای عضو می باشد. عدم وجود ارائه چنین تسهیلاتی از جانب کشورهای عضو مانعی جدی بر امر تجارت و جدی تر از موانع تعرفه ای و غیر تعرفه ای می باشد. ولی هنوز بعد از بیش از بیست سال از حیات سازمان سارک، کشورهای عضو به توافقی در خصوص ارائه تسهیلات ترانزیتی برای کالاهای وارده از کشورهای همسایه به قلمرو یکدیگر، دست نیافته اند. هم چنین هیچ توافقی در خصوص بازسازی زیرساختهای حمل و نقل مشترک دست نیافته اند. مثلا بنگالادش نمی پذیرد که کالاهای هند از قلمرو آن برای رسیدن به بخش دیگر هند عبور نمایند. برای کشوری مانند افغانستان نیز اگر نتواند از امکانات ترانزیتی پاکستان برای کالاهای خود برای رسیدن به بازارهای هند و بنگالادش استفاده نماید، همکاری در چهارچوب سازمان سارک چندان مفهومی نخواهد داشت.

برای حل این مشکلات پیشنهاداتی از طرف کارشناسان و متفکران و حتی دولتهای عضو ارائه گردیده است و بر اساس آنها تصمیماتی اتخاذ شده است از جمله این تصمیمات می توان به ایجاد ذخیره امنیت غذایی سارک، تقویم اقدام برای محو فقر، برنامه مدیریت بلایا، کنوانسیونهای محو تروریسم، مواد مخدر و قاچاق زنان و کودکان، بیابانه در رابطه با کودکان دختر و، توافقنامه تجارت ترجیحی آسیای جنوبی و توافقنامه تجارت آزاد آسیای جنوبی اشاره نمود. البته به دلیل عدم اراده واقعی کشورهای عضو بخصوص کشورهای قدرتمند سازمان در اجرای برخی از این تصمیمات که مرتبط با موضوعات اقتصادی می باشند، اجرای آنها با مشکل روبرو شده و یا به کندی صورت می گیرد. ولی در رابطه با سایر تصمیمات به نظر می رسد که اراده جدیدی تری در اجرای آنها وجود داشته باشد.

در رابطه با عضویت ایران در این سازمان باید به چند نکته اشاره نمایم.

حضور ایران در این سازمان می تواند با توجه به اوضاع جهانی و تحولات منطقه‌ای از جهات مختلف دارای مزایایی باشد. از نظر اقتصادی حضور در سازمان سارک فرصت جدیدی برای ایران به وجود می آورد تا بتواند با مشارکت فعال در همکاری‌های منطقه‌ای امکان ورود کالاهای خود را به بازار گسترده منطقه سارک با نزدیک یک میلیارد و پانصد میلیون نفر جمعیت و هم چنین استفاده از فن آوریهای پیشرفته برخی از اعضای بالاصح هند و جذب سرمایه گذاری کشورهای منطقه سارک فراهم آورد.

از طرف دیگر احداث خط لوله گاز ایران به هند از طریق پاکستان موسوم به خط لوله صلح نیز عامل مهمی برای افزایش انگیزه ایران به عضویت در این سازمان محسوب می شود به ویژه اینکه دولت چین نیز تمایل خود را به پیوستن به آن اعلام نموده است. بنابراین گسترش روابط اقتصادی و دستیابی به بازار منطقه سارک با عضویت در این سازمان تقویت می شود. از بعد سیاسی نیز با توجه به داشتن روابط خوب سیاسی با تمامی کشورهای عضو سارک، سازمان تریبون خوبی برای تشریح و تبیین نظرات سیاسی ایران در ابعاد بین المللی و برخورداری از حمایت اعضای این سازمان می باشد. هم چنین به دلیل داشتن مرزهای گسترده در شرق با کشورهای پاکستان و افغانستان همکاری با این کشورها در چارچوب سازمان سارک کمک به تقویت همکاریهای منطقه ای برای مبارزه با تروریسم و مبارزه با اشراق و قاچاق مواد مخدر و در نتیجه گسترش امنیت برای کشورمان می نماید.

منابع

1. MUCHKUND DUBEY, "SAARC and South Asian Economic
2. Integration" in "Economic and Political Weekly April ۷, ۲۰۰۷
3. Cooperationnews.xinhuanet.com/english/۲۰۰۷۰۸/۱۶/content_۶۵۴۲۴۹۴.htm
4. <http://www.epw.org.in/eow/uploads/articles/۱۰۴۶۳.pdf>
5. http://en.wikipedia.org/wiki/south_Asian_Association_for_Regional_Cooperation
6. http://ec.europa.eu/comm/external_relations/saarc/intro/index.htm
7. <http://www.fao.org/docrep/۰۰۷/ad۵۰۸e/ad۵۰۸e.a.htm>
8. http://www.irna.com/fa/news/view/line_۲۰/۰۷۰۴۰۵۱۰۴۰۰۱۲۶۳۴.html
9. www.mofa.gov.bd/۱۳saarcsummit/Agreement/۲۰on/۲۰/۲۰SAARC/۲۰Arbitration/۲
۱۰. <http://www.mofa.gov.bd/۱۳saarcsummit/Agreement/۲۰on/۲۰/۲۰SAARC/۲۰Arbitration/۲>
۱۱. <http://www.saarc-sec.org/main.php?t=۱۳,۲>
۱۲. <http://www.saarc-sec.org/main.php?t=۱۳>
۱۳. <http://www.saarc-tourism.org/charter-of-the-saarc.html>
۱۴. <http://www.saarc-smrc.org/> - ۱۳k
۱۵. <http://www.saarc-sec.org/main.php?t=۲,۱۲,۴>
۱۶. <http://www.saarc-sec.org/main.php?t=۲,۱۲,۳>
۱۷. <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/aboutsaarc.htm>
۱۸. <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/centers.htm>
۱۹. <http://www.sdc.gov.in/AboutSAARC/sec.htm>
۲۰. <http://www.sdc.gov.in/AboutSARRC/areacoop.htm>
۲۱. http://en.wikipedia.org/wiki/south_Asian_Association_for_Regional
۲۲. <http://en.Wikipedia.org/Wili/South-Asian-Association-for-regional>